

Zdzisław Świeboda

Czynności nadzorcze sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c.

Palestra 21/2(230), 31-42

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w oczy, należy zastąpić, parafrazując słowa Katona Starszego, wezwaniem: *Ceterum censeo pestem*¹³ *esse delendam*.

¹³ Pestes, (f.) — truczizna.

ZDZISŁAW ŚWIEBODA

Czynności nadzorcze sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c.

Autor omawia warunki uchylecia czynności komornika przez sąd, stosunek art. 759 § 2 do art. 960 i 972 k.p.c., pojęcie „uchybień” i rodzaje zarządzeń sądu oraz formę wydawanych poleceń. W końcu przedmiotem artykułu jest stosunek czynności nadzorczych sądu do administracyjnego nadzoru nad komornikiem, wykonywanego przez prezesów sądów.

Przez czynności rozumie się działanie.¹ Czynność nadzorcza sądu jako organu egzekucyjnego oznacza niewątpliwie każde działanie przedsięwzięte przez sąd — jako organ nadzoru nad komornikiem — w ramach postępowania egzekucyjnego.

Czynności nadzorcze sądu określone w art. 759 § 2 k.p.c. znane były także dawnemu kodeksowi, przewidywał je bowiem art. 514 § 4 d. k.p.c. Niestety, różnego rodzaju wątpliwości, jakie się zrodziły w czasie obowiązywania tego ostatniego przepisu, nie zostały w nowym kodeksie wyjaśnione. Dlatego też aktualne są nadal wypowiedzi w literaturze na tle dawnego k.p.c. dotyczące omawianej sprawy. Wypowiedzi te nie są co prawda liczne,² ale — co godne jest podkreślenia — w ostatnim okresie temat ten został w różnych opracowaniach na nowo podjęty.³ Konieczność zaś podjęcia tego tematu wynika niewątpliwie z jego ogromnej doniosłości praktycznej. Wprawdzie w praktyce sądów przepis art. 759 § 2 k.p.c. nie jest zbyt szeroko

¹ Słownik języka polskiego pod redakcją W. Doroszewskiego, 1958, t. I., s. 1185.

² M. Allerhand: Kodeks postępowania cywilnego, część druga — Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, 1933; J. Korzonek: Kodeks postępowania cywilnego, część druga — Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, 1933; W. Zylber: Nadzór sądu nad czynnościami komornika według kodeksu postępowania cywilnego, PPC 1935, s. 296; S. Rosmarin: Wadliwe czynności egzekucyjne, PPC 1935, s. 435; F. Kruszelnicki: Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego, 1933; E. Wengerek: Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, 1961.

³ B. Dobrzański, M. Lisiewski, Z. Resich, W. Siedlecki: Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, wyd. I, 1969 i wyd. II, 1976; E. Wengerek: Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, 1970 i tegoż autora: Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne — Komentarz, 1972; F. Zedler: Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., NP 1975, nr 7—8, s. 988; J. Kwaśniewski: Rozpoznawanie skarg na czynności komorników przez sądy powiatowe, „Problemy Wymiaru Sprawiedliwości”, 1973, nr 1; E. Wengerek: Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego (patrz: praca zbiorowa pod redakcją J. Jodłowskiego: Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego, 1974, s. 343—348).

stosowany, ale — być może — jest to wynikiem jedynie małej znajomości lub spopularyzowania powołanego przepisu. Wystarczy tu przytoczyć, że w roku 1970 sądy byłego województwa rzeszowskiego podjęły z urzędu czynności nadzorcze w 10 sprawach, a w roku 1971 — w 18 sprawach.

1. Zarówno w dawnym jak i w obecnie obowiązującym kodeksie zasadnicze zagadnienie dotyczy zakresu stosowania art. 759 § 2 k.p.c., a zwłaszcza tych wypadków, w których sąd jako organ egzekucyjny może z urzędu podjąć czynności nadzorcze. Według M. Allerhanda⁴ sąd mógł z urzędu uchylać czynności komornika jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie (np. na wyznaczonym terminie licytacyjnej sprzedaży nieruchomości), a poza tym, z zasady, na skutek złożenia skargi na czynności komornika. Podobne stanowisko zdaje się reprezentować także F. Kruszelnicki.⁵ Nieco odmienny i jeszcze dalej idący pogląd wyrażał S. Rosmarin.⁶ Zdaniem tego autora, art. 514 § 4 d. k.p.c. (obecnie: 759 § 2 k.p.c.) pozwala na ingerencję sądu w toku postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika jedynie w wypadkach wyraźnie unormowanych w ustawie, a ponadto w razie uzupełnienia braków formalnych (np. doręczenia). Natomiast jeśli chodzi o prawomocne czynności komornika, to zdaniem Rosmarina sąd może je uchylić zawsze, ilekroć są one bezskuteczne z mocy samego prawa (np. nieważne czynności).

Przeciwnicy omawianych poglądów — a głównie W. Zylber — wywodzili, że wspomniany przepis, dodany przez komisję ministerialną w ostatnim stadium opracowania d. k.p.c., byłby zupełnie zbędny przy przyjęciu przedstawionej wyżej wykładni. Aby uzasadnić potrzebę istnienia takiego przepisu, powoływano się na orzecznictwo sądowe wykształcone pod rządem obowiązywania d. procedury rosyjskiej, a w szczególności na tezę, że „nie zaskarżone w trybie i terminie przepisany czynności komornika stają się w stosunku do osób uczestniczących w postępowaniu prawomocne. Wszelkie więc uchybienia w tych czynnościach nie mają ujemnego wpływu na ważność postępowania. Od tej zasady zachodzić może wyjątek tylko wówczas, gdy uchybienie godzi nie w prawa prywatne jednostek, lecz narusza interes publiczny, wówczas bowiem sąd z urzędu władny jest rozważyć doniosłość uchybienia i czynności unieważnić”. W konsekwencji przyjmowano, że uprawnienia sądu do usuwania z urzędu spostrzeżonych uchybień ograniczone są jedynie do wypadku naruszenia interesu publicznego przez czynności komornika, przy czym liczyć się należy z ich prawomocnością w zależności od rodzaju i stadium podjętych czynności (np. sąd nie może ingerować w powyższym trybie już po udzieleniu prawomocnego przybicia).⁷

W okresie powojennym problem powyższy podjął E. Wengerek.⁸ Autor ten opowiada się za stanowiskiem W. Zylbera, przy czym przez interes publiczny rozumie on interes Państwa Ludowego, powodujący wyraźne odgraniczenie nadzoru sądowego z urzędu od nadzoru sądowego będącego wynikiem wniesienia skargi na czynności komornika.

Nie można zdaniem moim się zgodzić z poglądami M. Allerhanda, F. Kruszelnickiego i S. Rosmarina, którzy upatrują działanie nadzorcze sądu wobec komornika jedynie w wypadkach wynikających z ustawy (w szczególności zachodzących w toku postępowania licytacyjnego i w terminie licytacyjnym co do nieruchomości) czy też

⁴ M. Allerhand: Kodeks postępowania cywilnego (...), jw., s. 9, 10.

⁵ F. Kruszelnicki: Zarys systemu polskiego prawa (...), jw., s. 61, 62.

⁶ S. Rosmarin: Wadliwe czynności egzekucyjne, jw., s. 435.

⁷ W. Zylber: Nadzór sądu nad czynnościami komornika, jw., s. 296.

⁸ E. Wengerek: Postępowanie egzekucyjne (...), jw., s. 121—123 i tegoż autora: Sądowe postępowanie egzekucyjne (...), jw., s. 77—79.

zmierzających jedynie do usunięcia braków formalnych bez naruszenia praw nabytych. Gdyby bowiem podzielić zapatrywania wymienionych autorów, to właściwie przepis art. 759 § 2 k.p.c. byłby faktycznie martwą literą prawa. Zbyteczne byłoby wprowadzenie tego przepisu, skoro z innych przepisów wynika uprawnienie np. do wydawania zarządzeń w toku postępowania licytacyjnego przy sprzedaży nieruchomości (por. np. art. 972 k.p.c.).

Nie jest również przekonywające stanowisko E. Wengerka. W wypadku skargi wniesionej na czynności komornika, gdy jego czynność nie uległa uprawomocnieniu, nie ma chyba wątpliwości co do tego, że sąd może wydać zarządzenia w ramach art. 759 § 2 k.p.c., chociaż skarga nie objęła wszystkich spraw wynikających z dokonanej przez komornika czynności. Przepis art. 759 § 2 k.p.c. umożliwia wyjście poza granice skargi procesowej.⁹ Trudności zaczynają się dopiero wtedy, gdy brak jest skargi na czynności komornika. W wypadku takim należy rozróżnić dwie sytuacje: pierwszą, gdy czynność jeszcze się nie uprawomocniła, i drugą, gdy czynność już się uprawomocniła. W razie nieuprawomocnienia się czynności wydanie z urzędu przez sąd zarządzeń w trybie art. 759 § 2 k.p.c. — jak się to okaże w dalszych rozważaniach — jest mniej skomplikowane. Natomiast jeżeli czynność komornika już się uprawomocniła, to powstaje wówczas pytanie, w jakich rodzajach spraw sąd może podjąć czynności w ramach art. 759 § 2 k.p.c. Kryterium interesu Państwa Ludowego nie pomaga nam bynajmniej w rozwiązaniu tego zagadnienia. Zakres spraw, w których może występować naruszenie interesu Państwa Polskiego, jest bowiem bardzo szeroki. Obejmuje on sprawy o ochronę mienia społecznego, sprawy dotyczące stosunków gospodarczo-społecznych na wsi, stosunków pracy, rodzinnych, sprawy o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym oraz wiele innych spraw ze względu na szczególne okoliczności. Orzecznictwo Sądu Najwyższego uznało między innymi owo rażące naruszenie prawa za stanowiące naruszenie interesu Państwa Ludowego.¹⁰

Interes Państwa Ludowego jako kryterium wydawania przez sąd zarządzeń w trybie art. 759 § 2 k.p.c. może nasuwać zastrzeżenia do czynności komornika już prawomocnych, z którymi łączy się powstanie skutków materialnoprawnych. Szukając więc innego kryterium, należy zaznaczyć, że skutki materialnoprawne prawomocności czynności egzekucyjnych prowadzą do niemożności skutecznego wydawania przez sąd z urzędu omawianych zarządzeń. Niejednokrotnie bowiem dotyczą one praw już nabytych przez osoby trzecie, tak że ingerencja sądu nie może ich naruszać.

Mogą się jednak zdarzyć wypadki dokonania czynności przez komornika wyłączzonego z mocy ustawy albo wypadki pozbawienia strony możliwości działania lub należytej reprezentacji. Takie właśnie wypadki, o jakich wspomniano wyżej, są wyłączone z art. 401 k.p.c., dotyczącym wznowienia postępowania. W literaturze utrwalili się powszechnie poglądy o niedopuszczalności skargi o wznowienie postępowania egzekucyjnego.¹¹ Usunięcie zatem takich uchybień może nastąpić w trybie art. 759 § 2 k.p.c. bądź też w postępowaniu z rewizji nadzwyczajnej. Wydaje się, że jeżeli uchybienia te dotyczą określonych czynności, których już ze względu na upływ terminu nie można by było zaskarżyć za pomocą skargi na czynności komornika, a sprawa egzekucyjna nie została jeszcze całkowicie zakończona — to nic nie stoi na przeszkodzie wydaniu zarządzeń z art. 759 § 2 k.p.c. Należy tu jednak

⁹ J. Kwaśniewski: Rozpoznawanie skarg na czynności komorników (...), *iw.*, s. 74.

¹⁰ A. Meszorer: Uwagi dotyczące pojęcia interesu Państwa Ludowego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, *NP* 1954, nr 9, s. 45.

¹¹ M. Sawczuk: Wznowienie postępowania cywilnego, 1970, s. 6.

wyraźnie zaznaczyć, że w trybie art. 759 § 2 k.p.c. może być uchylona każda prawomocna czynność komornika przed zakończeniem postępowania egzekucyjnego, jeżeli wywołuje ona wyłącznie skutki procesowe.¹² Natomiast powołany przepis nie może być stosowany w sytuacji, w której z prawomocną czynnością komornika wiąże się powstanie skutków materialnoprawnych.

Ten ogólny wniosek doznaje pewnych modyfikacji, które zależą od wielu okoliczności. W nauce¹³ nie jest kwestionowany pogląd, że podjęte czynności egzekucyjne powinny być celowe. Nie ulega wątpliwości, że przeprowadzenie egzekucji powinno być szybkie i dokonane z jak najmniejszym obciążeniem stron. Na przykład komornik dopuszcza dowód z biegłego w sytuacji, gdy tymczasem taki dowód jest zbędny, albowiem on sam może dokonać szacunku (art. 853 k.p.c.).

Nadzór sądu nad czynnościami komornika ograniczony jest też czynnościami stron i uczestników postępowania.¹⁴

Postępowanie egzekucyjne w zasadzie toczy się na wniosek wierzyciela (art. 796 k.p.c.), który jest niejako jego dysponentem (art. 823, 818 § 1 k.p.c.); niekiedy zawieszenie postępowania następuje na wniosek dłużnika (art. 799 k.p.c.). Sąd nie może wydawać komornikowi wiążących poleceń sprzecznych z wnioskami strony, a składanych w ramach uprawnień wynikających z przepisów, chyba żeby strona chciała nadużyć swego prawa. Tak samo polecenia sądu nie mogą zastępować wniosków stron. Wydaje się, że sąd nie może się kierować wnioskami stron w ramach sprawowanego nadzoru nad czynnościami komornika (art. 759 § 2 k.p.c.), jak również w sprawach wszczętych z urzędu (art. 796 § 2 k.p.c.) lub na żądanie uprawnionego organu (art. 796 § 3 k.p.c.). Gdyby przyjąć odmienny pogląd, wówczas wymienione przepisy straciłyby swoje znaczenie. Komornik obowiązany jest w tych sprawach przeprowadzić z urzędu wszelkie dochodzenia oraz podjąć inne niezbędne czynności, które zapewniają szybką i skuteczną realizację roszczenia (§ 36 rozp. Min. Spraw. w sprawie czynności komorników). Sąd może więc wydawać zarządzenia w ramach art. 759 § 2 k.p.c. co do czynności komornika w sprawach wszczętych z urzędu lub na żądanie uprawnionego organu, a w sprawach wszczętych przez wierzyciela tylko co do tych czynności, które komornik może podjąć z urzędu albo o podjęcie których strona wniosła.

Stwierdzenie, że w trybie art. 759 § 2 k.p.c. może być uchylona każda prawomocna czynność komornika przed zakończeniem postępowania egzekucyjnego, jeżeli wywołuje skutek procesowy, a nie materialnoprawny, wymaga dalszych uzupełnień. Mianowicie czynności komornika mogą dotyczyć czynności orzekania oraz czynności ściśle wykonawczych. Czynności te różnią się między sobą m.in. momentem powstania skutku prawnego.

Przy czynnościach orzekania skutek prawny jednych następuje z chwilą prawomocności, a drugich — z chwilą ich podjęcia. Przykładem pierwszych może być postanowienie komornika o nałożeniu grzywny, a drugich — postanowienie o zawieszeniu postępowania. Sąd nie może uchylać postanowień komornika, których skutek prawny następuje po prawomocności. Jeżeli są to postanowienia kończące postępowanie, to za niemożnością ich uchylenia przemawia przede wszystkim fakt, iż sąd jest uprawniony do uchylania spostrzeżonych uchybień tylko w toku egzekucji (art. 759 § 2 k.p.c.). Natomiast wydane w toku egzekucji postanowienia, jeżeli już są prawomocne, nie mogą być uchylone, gdy powstał skutek materialnoprawny. Taki właśnie skutek powstaje po prawomocności m.in. postanowień o nałożeniu

¹² W. Siedlecki: Uchybienia procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym, 1971, s. 9.

¹³ F. Zedler: op. cit., s. 991.

¹⁴ F. Zedler: op. cit., por. przyp. 13.

przez komornika grzywny. Poza tym niedopuszczalność uchylania tych ostatnich postanowień wynika z potrzeby ich respektowania w celu przyspieszenia egzekucji i uczynienia jej bardziej efektywną. Postanowienia komornika skuteczne z chwilą ich wydania może sąd uchylać w razie zmiany okoliczności sprawy (art. 354, 362 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).

Przy czynnościach komornika mających charakter ściśle, wykonawczy możliwość ich uchylenia przez sąd w trybie art. 759 § 2 k.p.c. przedstawia się różnie. Ze względu na rodzaj niektórych czynności, po prostu nie można ich uchylać. Należy tu m.in. otwarcie schowków, pomieszczeń, wydalenie osoby i inne. Inaczej natomiast przedstawia się sprawa, gdy czynność komornika dokonana została z udziałem innych podmiotów. Widoczne to jest na przykładzie oddania przez komornika rzeczy do komisju. Dopóki zatem rzecz nie zostanie sprzedana i nie nastąpi skutek materialnoprawny, dopóty sąd może czynności komornika uchylić. W przeciwnym razie uchylenie czynności nastąpić nie może.¹⁵ Rewizja nadzwyczajna przysługuje bowiem jedynie od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie (art. 13 § 2 i 417 § 1 k.p.c.).

Słusznie stwierdza E. Wengerek, że decyzje komornika mające charakter czynności orzekania można zaskarżyć w drodze rewizji nadzwyczajnej.¹⁶ Nie jest zaś przekonywający pogląd J. Krajewskiego, że rewizja nadzwyczajna dopuszczalna jest tylko od postanowień sądowych (art. 417 k.p.c.) i że rewizja nadzwyczajna od orzeczeń komornika nie przysługuje. J. Krajewski uważa, że przepisy o rewizji nadzwyczajnej zamieszczone są w części pierwszej traktującej o postępowaniu rozpoznawczym przed sądem w procesie, nie odnoszą się więc do czynności komorników w postępowaniu egzekucyjnym. Dalej, z istoty instytucji komornika wynika, że komornik nigdy nie wkracza w rolę sądu, nawet wtedy, gdy wykonuje czynności zlecone mu przez sąd. Wreszcie — praktyka nie wymaga takiej interwencji, skoro istniejące środki są wystarczające.¹⁷

Stanowiska tego nie można podzielić. Przepis art. 13 § 2 k.p.c. zezwala na stosowanie „odpowiednio” przepisów o procesie do innych rodzajów postępowań. Jak stwierdzają S. Gołąb i Z. Wusatowski, stosowanie przepisów „odpowiednio” oznacza stosowanie „nie żywcem”, nie dosłownie, lecz z dostosowaniem ich do sytuacji stworzonej przez swoistość egzekucji.¹⁸ Brak jest jakiegokolwiek przepisu, który by wyłączał możliwość wniesienia rewizji nadzwyczajnej od orzeczeń komornika. Zapatrywanie to umacnia jeszcze systematyka kodeksu z roku 1964. Powołany bowiem art. 13 § 2 k.p.c. umieszczony został w tytule wstępnym przepisów ogólnych i niejako wysunięty został wraz z innymi znajdującymi się tam przepisami przed nawias po to, by zaakcentować dopuszczalność stosowania „odpowiednio” przepisów o procesie między innymi także do postępowania egzekucyjnego. Nie było tego w dawnym k.p.c.

Przepis art. 532 d. k.p.c. zamieszczony był w części przepisów o postępowaniu egzekucyjnym i jego znaczenie oraz zakres były niewątpliwie mniejsze.¹⁹ Zaskarżenie rewizją nadzwyczajną orzeczeń komornika kończących postępowanie będzie

¹⁵ F. Zedler: op. cit., s. 995, 996.

¹⁶ E. Wengerek: Sądowe postępowanie egzekucyjne (...), jw., s. 122, 123.

¹⁷ J. Krajewski: Dopuszczalność rewizji nadzwyczajnych od postanowień i zarządzeń, NP 1964, nr 7—8, s. 316, 317.

¹⁸ S. Gołąb i Z. Wusatowski: Kodeks postępowania cywilnego, część druga — Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające, 1933, s. 29; W. Siedlecki: Postępowanie cywilne w zarysie, 1972, s. 547.

¹⁹ Na dopuszczalność rewizji nadzwyczajnej od orzeczeń komornika kończących postępowanie zdaje się wskazywać W. Berutowicz: Postępowanie cywilne w zarysie, 1974, s. 437.

miało miejsce w nielicznych wypadkach. Przykładem może tu być prawomocne udzielenie przybicia na licytacyjnej sprzedaży ruchomości dokonanej w sytuacji, gdy komornik był wyłączony z ustawy, lub podjętej z naruszeniem przepisu o publicznym charakterze licytacji (art. 869 k.p.c.).

2. O czynnościach nadzorczych sądu mowa jest też w innych przepisach kodeksu części drugiej księgi drugiej o postępowaniu egzekucyjnym, a w szczególności w dziale dotyczącym egzekucji z nieruchomości z art. 960 i 972 k.p.c. W pierwszym z tych przepisów wyrażony jest obowiązek komornika przesłania akt egzekucyjnych sądowi po dokonaniu obwieszczeń o licytacji oraz obowiązek sądu do zbadania tych akt i wydania polecenia komornikowi, by usunął ewentualnie spostrzeżone niedokładności lub wadliwości postępowania. W drugim zaś z tych przepisów ustawodawca ustanawia nadzór sędziego nad licytacją publiczną. Chociaż mowa jest tu o sędzim, a nie o sądzie, to jednak okoliczność ta nie ma znaczenia, jeśli się zważy, że w sprawach egzekucyjnych sąd rozpoznaje sprawy jednoosobowo (art. 766 i 47 § 2 k.p.c.).²⁰

Przepisy art. 960 i 972 k.p.c. różnią się więc od unormowania art. 759 § 2 k.p.c. tym, że art. 759 § 2 k.p.c. zawiera określenie „sąd może z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia”, natomiast przepisy art. 960 i 972 k.p.c. przewidują obowiązek sądu polecenia komornikowi, by usunął spostrzeżone niedokładności lub wadliwości postępowania, oraz obowiązek sprawowania nadzoru przez sędziego nad licytacją. Powyższe przepisy nie wyłączają się ani też nie uzupełniają. Artykuł 759 § 2 k.p.c. jest normą ogólną zamieszczoną w tytule I przepisów ogólnych. Lokata tego przepisu wskazuje, że dotyczy on wszystkich czynności nadzorczych sądu, natomiast art. 960 i 972 k.p.c. są normami szczególnymi i dotyczą wyłącznie spraw w tych przepisach uregulowanych oraz obejmujących obowiązek sądu podjęcia czynności nadzorczych w tych sprawach.

3. Z analizy art. 759 § 2 k.p.c. wynika, że składa się on z dwóch członów. W pierwszym zawarte jest uprawnienie sądu do wydawania z urzędu komornikowi zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji, w drugim zaś nadana jest sądowi władza usuwania — również z urzędu — spostrzeżonych uchybień. Zaczniemy od drugiego członu.

Przykładowo można tu wymienić następujące sprawy, w których w toku postępowania egzekucyjnego sąd może z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia zmierzające do usunięcia uchybień: skierowanie egzekucji do osób nie podlegających jurysdykcji sądów polskich (art. 1111 § 1, 1112 § 2, 1115 § 1 k.p.c.) lub do przedmiotów wyłączonych z egzekucji (art. 829, 831 k.p.c.), wadliwość czynności wykonanych przez komornika, a nie zaskarżonych we właściwym czasie,²¹ prowadzenie egzekucji w warunkach braku u wierzyciela lub dłużnika zdolności procesowej i przedstawiciela ustawowego (art. 818 § 1 k.p.c.), prowadzenie egzekucji w razie śmierci wierzyciela lub dłużnika (art. 819 § 1 k.p.c.), prowadzenie egzekucji nie należącej do organów sądowych (art. 824 § 1 pkt 1 k.p.c.) albo gdy wierzyciel lub dłużnik nie ma zdolności sądowej (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.), przeprowadzenie egzekucji, choć jest oczywiste, że z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych (art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c.), prowadzenie przez komornika egzekucji wbrew treści art. 825 pkt 2—4 k.p.c., czynności komornika przy egzekucji z licytacyjnej sprzedaży ruchomości (art. 847 § 1 k.p.c.) lub nieruchomości (art. 943, 945, 952—956 k.p.c.), niezawieszenie egzekucji w celu zniesienia współwłasności, prowadzonej jednocześnie z egzekucji z nieruchomości (art. 1070 k.p.c.).

²⁰ F. Zedler: *op. cit.*, s. 989.

²¹ E. Wengerek: *Postępowanie egzekucyjne (...)*, jw., s. 121.

Wymienione sprawy uzasadniają pogląd, że w pojęciu „uchybień” z art. 759 § 2 k.p.c. mieszczą się dokonane przez komornika uchybienia godzące w przepisy postępowania egzekucyjnego. W takich wypadkach komornik, dokonując czynności egzekucyjnych, dopuszcza się uchybienia w stosunku do przepisów procesowych. Niewątpliwie pojęcie uchybień wyrażone w art. 759 § 2 k.p.c. nie jest jasne. Kodeks używa tego określenia wielokrotnie. W art. 162 k.p.c. mowa jest o uprawnieniu stron do zwrócenia uwagi sądu na uchybienia dokonane przez tenże sąd w stosunku do przepisów postępowania w toku jego trwania, chyba że chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu. W art. 168 i 169 k.p.c. wymienia się „uchybienia terminu” i niektóre warunki konieczne do jego przywrócenia. W art. 368 pkt 5 k.p.c. określa się terminem „uchybienia procesowe” jedną z podstaw rewizyjnych, przeciwstawiając ją (łącznie ze ściśle oznaczonymi podstawami rewizyjnymi dotyczącymi uchybienia w stosunku do przepisów postępowania) prawu materialnemu. Natomiast w art. 390 § 1 k.p.c. przewiduje się możliwość wydania przez sąd rewizyjny orzeczenia reformatoryjnego nie tylko w razie naruszenia przez sąd I instancji prawa materialnego, ale także dopuszczenia się „innych uchybień”, pod które należy podciągnąć wszystkie uchybienia procesowe — z wyjątkiem jedynie uchybień powodujących nieważność postępowania (art. 388 § 2 k.p.c.). W art. 239 k.p.c. mowa jest o uchybieniach sędziego wyznaczonego i sądu wezwanego oraz o możliwości zwrócenia na nie uwagi przez strony sądowi orzekającemu.

Wskazane wyżej unormowania, posługujące się terminem „uchybień”, przemawiają za poglądem, że w pojęciu „uchybień” chodzi o naruszenie przepisów postępowania (por. art. 997 k.p.c.), dokonane przez sąd lub inny organ sądowy (komornika).²² Jeżeli kodeks postępowania cywilnego używa w stosunku do stron określenia „uchybień terminu” do czynności procesowych, to nie można uznać, żeby sąd, sprawując nadzór, miał wydawać z urzędu zarządzenie usuwające uchybienia stron.

W nauce przedstawione pojęcie „uchybień” znane jest pod nazwą uchybień procesowych w węższym znaczeniu. Poza tym różni się pojęcie uchybień procesowych w szerokim tego słowa znaczeniu, mianowicie jako niezgodność postępowania sądowego cywilnego z obowiązującymi przepisami prawa procesowego oraz jako niezgodność treści orzeczenia sądowego i jego wykonania z obowiązującym prawem materialnym.²³

W podanych wyżej przykładowo kategoriach spraw rozstrzygnięcia sądu mogą zmierzać do 1) umorzenia egzekucji, 2) zawieszenia postępowania egzekucyjnego lub 3) innych unormowań. Zanim przejdziemy do omawiania kategorii spraw, w których wspomniane rozstrzygnięcia sądu mogą występować, należałoby jeszcze wyjaśnić, czy sąd ma wydawać komornikowi zarządzenia, by postąpił w określony sposób, czy też sąd może sam wydawać dane rozstrzygnięcia, zwłaszcza umarzające lub zawieszające postępowanie. Otóż wydaje się, że należałoby tu przyjąć obie możliwości,²⁴ przy czym która z nich będzie wchodzić w grę, zależeć to będzie od rodzaju uchybienia.

Ad 1. Sąd umorzy egzekucję z urzędu, jeżeli stwierdzi, że komornik skierował ją do osób nie podlegających jurysdykcji sądów polskich lub do przedmiotów wyłączonej

²² W. Siedlecki: Uchybienie procesowe, (...), jw., s. 9.

²³ Tamże, s. 6.

²⁴ J. J. Litauer i W. Święcicki: Kodeks postępowania cywilnego (zbiór aktualnych pytań prawnych rozstrzygniętych przez Komitet Redakcyjny „Polskiego Procesu Cywilnego”), 1949, s. 323.

czonych z egzekucji (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.). Umorzenie egzekucji nastąpi także, gdy komornik prowadzi egzekucję nie należącą do organów sądowych (art. 1046 § 4 k.p.c.) albo gdy wierzyciel nie ma zdolności sądowej lub gdy jest oczywiste, że z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych (art. 824 k.p.c.). Poza tym komornik umorzy postępowanie: jeżeli prawomocnym orzeczeniem tytuł wykonawczy został pozbawiony wykonalności; jeżeli egzekucję skierowano przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem i która sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji, albo jeżeli prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego; jeżeli wierzyciel jest w posiadaniu zastawu zabezpieczającego pełne zaspokojenie egzekwowanego roszczenia, chyba że egzekucja skierowana jest do przedmiotu zastawu (art. 825 pkt 2—4 k.p.c.).

Ad 2. Natomiast sąd zawiesi postępowanie egzekucyjne z urzędu, jeżeli stwierdzi, że wierzyciel lub dłużnik nie ma zdolności procesowej ani przedstawiciela ustawowego (art. 818 § 1 k.p.c.) albo że wierzyciel lub dłużnik zmarł (art. 819 § 1 k.p.c.). Zawieszenie nastąpi też, jeżeli komornik prowadzi jednocześnie egzekucję w celu zniesienia współwłasności i egzekucję z nieruchomości, ale w jednej z tych egzekucji, mimo że dokonał sprzedaży nieruchomości w drugiej, nie dokonał zawieszenia postępowania (art. 1070 k.p.c.).

Należałoby rozważyć jeszcze, czy w razie umorzenia przez sąd postępowania sąd powinien uchylić dotychczasowe czynności komornika. Praktyka sądowa w tym względzie nie jest jednolita. Niektóre sądy uchylają czynności komornika i umarzają postępowania, inne zaś wprost orzekają o umorzeniu. Wydaje się, że brak jest podstaw do uchylenia dotychczasowych czynności komornika. Z przepisu bowiem art. 826 k.p.c. wynika, że umorzenie postępowania egzekucyjnego powoduje uchylenie dokonanych czynności egzekucyjnych. Jeżeli zaś tak, to zbędność uchylenia dokonanych czynności zdaje się być oczywista. Obojętne jest przy tym, który z organów egzekucyjnych umarza postępowanie, gdyż treść cytowanego przepisu jakiegось specjalnego rozróżnienia w tym względzie nie wprowadza.

Inaczej rzecz się przedstawia w sprawach, w których sąd zawiesił postępowanie egzekucyjne. Sąd, wydając postanowienie o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego, nie uchyła żadnych czynności komornika, a tylko orzeka o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego. Orzeczenie takie, jeżeli jest prawomocne (art. 365 k.p.c.), wiąże komornika. Po ustaniu przeszkód, które spowodowały zawieszenie przez sąd postępowania egzekucyjnego, komornik może je podjąć bez potrzeby ingerencji sądu w tym zakresie.

Jeżeli sąd zawiesił postępowanie egzekucyjne np. ze względu na śmierć wierzyciela, spadkobiercy zmarłego mogą złożyć do komornika wnioski o podjęcie postępowania egzekucyjnego (art. 819 § 1 k.p.c.), pod warunkiem jednak, że złożą tytuł wykonawczy ze wzmianką o przejściu uprawnień z tego tytułu na ich rzecz (art. 788 § 1 k.p.c.).

Ad 3. Przechodząc teraz do omówienia trzeciej formy wydawanych z urzędu innych zarządzeń sądu zmierzających do usunięcia uchybień w toku egzekucji, stwierdzić należy, że zarządzenia te mogą być różnorodne, bo zależne od rodzaju uchybienia. Mogą więc to być zarządzenia zobowiązujące komornika do podjęcia określonych czynności merytorycznych albo zarządzenia uchylające dotychczasowe czynności komornika lub ich fragment.

Zarządzenia zobowiązujące komornika do podjęcia określonych czynności sąd zastosuje w razie np. koniecznego usunięcia nieprawidłowości merytorycznych. Przykładem zaś zarządzeń sądu uchylającego dotychczasowe czynności komornika lub

ich fragment mogą być zarządzenia wydawane przez sąd w związku z wykonaniem tytułu wykonawczego nakazującego opróżnienie lokalu mieszkalnego, który nie podlega przepisom prawa lokalowego, w warunkach, gdy komornik przystąpił do usuwania dłużnika z mieszkania bez uprzedniego wezwania go do dobrowolnego wykonania tego obowiązku w wyznaczonym — stosownie do okoliczności — terminie (art. 1046 § 1 k.p.c.) i bez upewnienia się, czy dłużnik ma zapewnione pomieszczenie zastępcze albo że może on powrócić do pomieszczenia, w którym dotychczas zamieszkiwał (§ 151 ust. 1 rozp. w sprawie czynności komorników).²⁵ Sąd uchyli czynności opróżnienia lokalu i wydania go wierzycielowi, jeżeli stwierdzi, że dłużnik znalazł się bez dachu nad głową lub w pomieszczeniu, które nie może być uznane za pomieszczenie zastępcze.

4. Artykuł 759 § 2 k.p.c. daje też sądowi, jak już była o tym mowa, prawo do wydawania komornikowi z urzędu zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji. Wyrażenie ustawy, że „sąd może z urzędu usuwać spostrzeżone uchybienia”, w powiązaniu z dalszym tekstem omawianego § 2 art. 759 (a w szczególności z uprawnieniem wydawania komornikowi zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji) prowadzi do wniosku, że w tym członie analizowanego przepisu chodzi o naprawę drobnych usterek w podjętych czynnościach komornika, a więc głównie uchybień o charakterze formalno-porządkowym, zmierzających do zapewnienia prawidłowego toku egzekucji. Niektóre z tych uchybień sąd może sam usunąć, a co do innych wyda komornikowi stosowne polecenie. Tak więc sąd może sam umorzyć postępowanie egzekucyjne, jeżeli wierzyciel nie popierał go przez rok (art. 823 k.p.c.), ale tylko wyda komornikowi stosowne polecenia lub zalecenia w razie stwierdzenia, że pobrał on nieprawidłowe opłaty, zaliczkę na biegłych, błędnie obliczył koszty przejazdu czy diet mu należących, nie podjął w sprawie przez długi okres niezbędnych czynności itp.

5. Z dotychczasowych rozważań wynika, że nadzór sądu nad czynnościami komornika ma charakter represyjny i zapobiegawczy. Zapobiegawczy charakter wspomnianego nadzoru tkwi w uprawnieniu sądu do wydawania komornikowi zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji.²⁶ Jak stwierdza E. Wengerek, przepisy o nadzorze sądu nad komornikiem „dążą do zapewnienia harmonijnej współpracy między komornikiem a sądem nadzorującym, który powinien w miarę potrzeby udzielać organowi egzekucyjnemu, posiadającemu mniejsze kwalifikacje, odpowiednich wskazówek w postaci odpowiednich zarządzeń, mających zagwarantować sprawność egzekucji. Represyjne elementy nadzoru wynikają z prawa usuwania spostrzeżonych uchybień.”²⁷

Jeżeli sąd ma działać z urzędu, to nasuwa się pytanie, skąd ma on poznać wiadomość o nieprawidłowościach w czynnościach komornika. Owe źródła wiadomości sądu o czynnościach komornika są różnorodne, a mogą nimi być: zażalenia ludności na czynności komornika, składane do prezesa sądu rejonowego, przy którym komornik urzęduje (§ 40 rozp. o komornikach);²⁸ dokonywanie — w następstwie tych

²⁵ Dz. Urz. Min. Spraw. z 1968 r. Nr 10, poz. 52.

²⁶ Por. W. Siedlecki (w pracy zbiorowej: B. Dobrzański, M. Lisiewski, Z. Resich, W. Siedlecki: Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, wyd. I, s. 1056 i wyd. II, s. 1082).

²⁷ E. Wengerek: Postępowanie egzekucyjne (...), jw., s. 122. S. Włodyka stwierdza, że represyjny charakter ma miejsce wtedy, gdy prawo zostało naruszone i chodzi o zastosowanie represji w celu przywrócenia stanu zgodnego z prawem (S. Włodyka: Ustrój organów ochrony prawnej, 1968, s. 40).

²⁸ Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31.XII.1960 r. o komornikach (Dz. U. z 1961 r. Nr 13, poz. 66; zmiana: Dz. U. z 1971 r. Nr 26, poz. 237).

zażeń — kontroli czynności egzekucyjnych przez prezesa sądu rejonowego lub wyznaczonego przez niego sędziego w celu ustalenia, czy egzekucja prowadzona jest prawidłowo i sprawnie oraz czy pobierane przez komornika należności odpowiadają przepisom (§ 41 rozp. o komornikach); przeprowadzana, co najmniej raz na półroczu, przez prezesa sądu rejonowego z udziałem głównego (starszego) księgowego kontrola nad całokształtem działalności komornika oraz doraźne lustracje w zakresie niezbędnych potrzeb nadzorczych (§ 85 ust. 1 tymczasowego regulaminu dla sądów wojewódzkich i rejonowych w sprawach administracji i nadzoru).²⁹ Prezes sądu rejonowego — w wyniku przeprowadzonej kontroli czynności komornika na skutek wniesionych zażeń przez zainteresowane podmioty, wyników doraźnej kontroli czynności egzekucyjnych komornika lub okresowej kontroli jego działalności i po stwierdzeniu uchybień w pracy komornika — może inspirować podjęcie przez sąd, jako organ egzekucyjny, czynności nadzorczych w trybie art. 759 § 2 k.p.c. Inspiracją prezesa sądu rejonowego do podjęcia czynności nadzorczych przez sąd w ramach art. 759 § 2 k.p.c. może być też wynikiem zwrócenia się przez samego komornika do prezesa sądu, przy którym urzęduje, o wyjaśnienie mu prawidłowego stosowania art. 1115 § 4 k.p.c. (§ 59 ust. 1 rozp. w sprawie czynności komorników).

Sąd może poza tym powziąć wiadomości o nieprawidłowościach czynności komornika m.in.: ze skargi na jego czynności w zakresie nie objętym tą skargą (art. 762 § 1 k.p.c.); z akt sprawy egzekucyjnej badanej w wypadku zbiegu egzekucji sądowej z egzekucją administracyjną, gdy chodzi o rozstrzygnięcie, który z tych organów ma prowadzić dalej łącznie obie egzekucje w trybie właściwym dla danego organu (art. 773 § 1 k.p.c.); w razie ustanowienia kuratora (np. art. 802, 819 § 2, 908 § 1 k.p.c.).

6. Dalszy wyłaniający się problem dotyczy formy podejmowanych przez sąd decyzji. Użyte w art. 759 § 2 k.p.c. określenie: „zarządzenie” nasuwałoby myśl, że chodzi tu o formę zarządzenia. Dotyczące tej kwestii wypowiedzi w literaturze nie są jednak jednolite.

Według W. Broniewicza sąd zawsze wydaje swe decyzje (czynności decyzyjne) w formie postanowień, wyroków i ewentualnie nakazów zapłaty. Forma zaś zarządzeń odnosi się tylko do decyzji przewodniczącego.³⁰ Natomiast zdaniem W. Siedleckiego, kryterium decydującym o formie czynności sądu jest to, czy sąd o czymś rozstrzyga. Jeżeli wchodzi w grę element rozstrzygania, to sąd wydaje swe decyzje w formie postanowień, w przeciwnym razie — w formie zarządzeń. Jak stwierdza dalej W. Siedlecki, wiele czynności sądu zmierza do tego, by przygotować materiał do wydania jakiegoś rozstrzygnięcia. Na przykład zarządzenie przeprowadzenia dochodzeń ma przygotować materiał do rozstrzygnięcia kwestii dopuszczenia dowodów.³¹

²⁹ Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27.XII.1950 r. — tymczasowy regulamin dla sądów wojewódzkich i rejonowych w sprawach administracji i nadzoru (Zbiór zarz. okóln. i pism okólnych Min. Sprawiedl. z 1961 r. t. I; zmiana: Dz. Urz. Min. Sprawiedl. z 1966 r. Nr 6, poz. 72 oraz Dz. Urz. Min. Sprawiedl. z 1969 r. Nr 5, poz. 27).

³⁰ W. Broniewicz: Glosa do postanowienia SN z dnia 19 marca 1969 r. I CZ 106/68, OSPiKA 1970, z. 6, s. 263 i Glosa do postanowienia SN z dnia 10 listopada 1970 r. II CZ 139/70, OSPiKA 1971, z. 10, s. 435 oraz tegoż autora: W kwestii zarządzeń sądu w postępowaniu cywilnym, NP 1972, s. 1128.

³¹ W. Siedlecki: Przegląd orzecznictwa SN (Prawo procesowe cywilne — I półrocze 1970 r.), PIP 1971, nr 2, s. 347 oraz Glosa do postanowienia SN z dnia 10 listopada 1970 r. II CZ 139/70, PIP 1972, s. 147.

Aczkolwiek omawiane zagadnienie nie ma znaczenia pierwszoplanowego, to jednak dla czystości konstrukcji prawnej powinno być uregulowane wyraźnie w ustawie. Przyjęcie za W. Siedleckim kryterium rozstrzygnięcia jako wskazującego na formę decyzji sądu jest najbardziej przekonujące. Warto tu wskazać na art. 158 k.p.c., który stanowiąc o treści protokołu, przewiduje m.in. wymienienie zarządzeń i orzeczeń wydanych na posiedzeniach.

W kodeksie postępowania cywilnego, w tym także w części dotyczącej egzekucji, jest cały szereg przepisów, które mówią o zarządzeniach sądu. Bliższa analiza tych przepisów prowadzi do wysnucia wniosku, że decyzje sądu w tym zakresie powinny być podejmowane właśnie w formie zarządzeń. Można by więc tu wymienić np. art. 4 k.p.c., uprawniający sąd do zawiadomienia organu nadrzędnego jednostki gospodarki społecznej, będącej stroną lub uczestnikiem postępowania, w wypadku, gdy osoby powołane do reprezentowania tej jednostki nie działają w sprawie. W takiej sprawie niepodobna wręcz przyjąć, żeby sąd dokonywał tego zawiadomienia w formie postanowienia, a nie zarządzenia.³² Podobnie wszczęcie dochodzeń w celu ustalenia wartości przedmiotu sprawy (art. 25 k.p.c.), wyjaśnienia stanu majątkowego dla załatwienia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (art. 116 § 1 k.p.c.), zawiadomienie prokuratora o sprawie, w której jego udział uważany jest za potrzebny (art. 59 k.p.c.), dopuszczenie tymczasowo do podjęcia nagłej czynności procesowej osobę nie mogącą na razie przedstawić pełnomocnictwa (art. 97 § 1 k.p.c.), decyzja o odbyciu całego posiedzenia lub jego części przy drzwiach zamkniętych (art. 153 § 1 k.p.c.) — nastąpią w formie zarządzenia, a nie postanowienia.

W postępowaniu egzekucyjnym zaś sąd zarządzi np. wydanie dokumentów potrzebnych do uzyskania klauzuli wykonalności, jeżeli wierzyciel nie może ich uzyskać (art. 785 k.p.c.), albo zarządza np. wykonanie aresztu lub zbadanie stanu zdrowia dłużnika, wobec którego miałyby być wykonany areszt (art. 1057 § 1 i 1058 § 2 k.p.c.).

W konkluzji więc należy dojść — w świetle powyższych danych — do wniosku, że chociaż kodeks używa wyraźnie określenia: „zarządzenia”, to jednak sąd, wydając z urzędu wspomniane „zarządzenia”, nie zawsze będzie je wydawał w tej formie. Kwestia zaś formy zarządzeń zależeć będzie, jak już o tym była mowa, od rodzaju uchybień i decyzji sądu. Tak więc jeżeli sąd stwierdzi uchybienia poważniejsze i zajdzie potrzeba ich usunięcia i w zarządzeniu sądu mieścić się będą represyjne elementy nadzoru, to wówczas decyzje sądu zostaną wydane z reguły w formie postanowienia. Pod tym względem można by się dopatrzeć tutaj analogii do nadzoru sądu podjętego w związku z wniesioną skargą na czynności komornika, mającej taki właśnie charakter i załatwianej ostatecznie w formie postanowienia (art. 766 k.p.c.). Jeżeli zaś decyzje sądu będą zmierzać do tego, aby zapewnić należyte wykonanie egzekucji, to w większości wypadków podejmowane będą w formie zarządzeń. Przykładem takich właśnie decyzji będą zarządzenia zmierzające do przyspieszenia toku egzekucji, pobrania właściwych opłat, zaliczki na biegłych, kosztów przejazdu i diet. Niepodobna przyjąć, by do usuwania tego rodzaju drobnych usterek potrzebne było aż postanowienie. Dopiero w wypadku, gdy zajdzie konieczność

³² S. Lizer: Zarządzenia według kodeksu postępowania cywilnego, NP 1969, nr 6, s. 967 oraz tegoż autora: W kwestii zarządzeń sądu w postępowaniu cywilnym, NP 1973, nr 7—8, s. 1091—1097. Por. również F. Zedler: op. cit., s. 999. Paragrafy 65—69 regulaminu czynności sądów wojewódzkich i rejonowych w sprawach cywilnych i karnych przewidują zawiadomienie o niewłaściwej działalności jednostek gospodarki społecznej i innych państwowych i społecznych jednostek organizacyjnych w formie notatki urzędowej sporządzonej przez przewodniczącego posiedzenia. Do notatki tej załącza się w razie potrzeby odpisy protokołu, dokumentów lub orzeczenia z uzasadnieniem.

usunięcia spostrzeżonych uchybień, będzie stosowana przeważnie forma postanowienia. Chodzić tu będzie np. o umorzenie lub zawieszenie postępowania egzekucyjnego albo o uchylenie czynności komornika. W innych wypadkach z tej grupy spraw sąd podejmie decyzje w formie zarządzenia. Za tą formą decyzji sądu przemawia przede wszystkim rodzaj uchybień, a więc np. niesporządzenie protokołu, brak wyciągu z księgi wieczystej, brak oświadczenia organu władzy administracyjnej o wykonaniu prawa pierwokupu nieruchomości położonej na terenie miasta itp.

7. Czynności nadzorczych sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c. nie można mieszać z nadzorem administracyjnym, jaki jest wykonywany przez prezesów sądów.

Podkreślono już wyżej, że w b. województwie rzeszowskim sądy podjęły w roku 1970 z urzędu czynności nadzorcze w 10 sprawach, a w roku 1971 w 18 sprawach. Dane liczbowe są więc bardzo skromne, ale jeżeli tak jest, to przede wszystkim dlatego, że skuteczniejszy tu jest i szybszy administracyjny nadzór wykonywany przez prezesów sądów.³³ Naturalnie, w tej drodze można jedynie oddziaływać prewencyjnie. Zarządzenia prezesa sądu mogą więc dotyczyć przyspieszenia postępowania, usunięcia nieprawidłowości w pobieraniu opłat, kosztów, wadliwego rozdziału wyegzekwowanej sumy na poszczególne sprawy przy zbiegu egzekucji (§ 41 rozp. o komornikach, § 35 ust. 1 pkt 2 tymczasowego regulaminu w sprawach administracji i nadzoru) itp.

Zarządzenia prezesa mają charakter ogólny lub indywidualny. Taki charakter omawianych zarządzeń wynika z materii, której dotyczą. Jeżeli odnoszą się one do konkretnej sprawy, to mają charakter indywidualny. Natomiast jeżeli zarządzenia te regulują zasadniczo jakąś kwestię lub przeciwstawiają się określonej praktyce komorników, to mają wówczas charakter ogólny (np. wyjaśniają wątpliwości co do stosowania taksy za czynności komorników, zwracają uwagę na potrzebę określonej praktyki w sprawach o eksmisję z nieruchomości rolnych, o eksmisję z mieszkania itp.).

Chociaż praktyka sądów w zakresie stosowania nadzoru przewidzianego w art. 759 § 2 k.p.c. nie jest szeroka, to jednak potrzeba istnienia unormowania zawartego w omawianym przepisie nie może budzić żadnych wątpliwości. Jedynie *de lege ferenda* należałoby może bardziej rozbudować art. 759 § 2 k.p.c. przez stwierdzenie (obok dotychczasowej jego treści), że omawiany przepis stosuje się zawsze, gdy czynność komornika jeszcze się nie uprawomocniła, a w razie uprawomocnienia się czynności — jeżeli nie powstaną skutki materialnoprawne.

Nadzór sądu nad czynnościami komornika z art. 759 § 2 k.p.c. powinien być celowy i tylko ograniczony czynnościami stron i uczestników postępowania; ograniczenie to nie dotyczy spraw wszczętych z urzędu lub na żądanie uprawnionego organu albo czynności, które komornik może podjąć z urzędu.

³³ T. Szóstakowski, J. Suchecki: Aktualne problemy pracy komorników, „Zeszyty Problemowo-Analityczne” 1968, nr 12, s. 61.